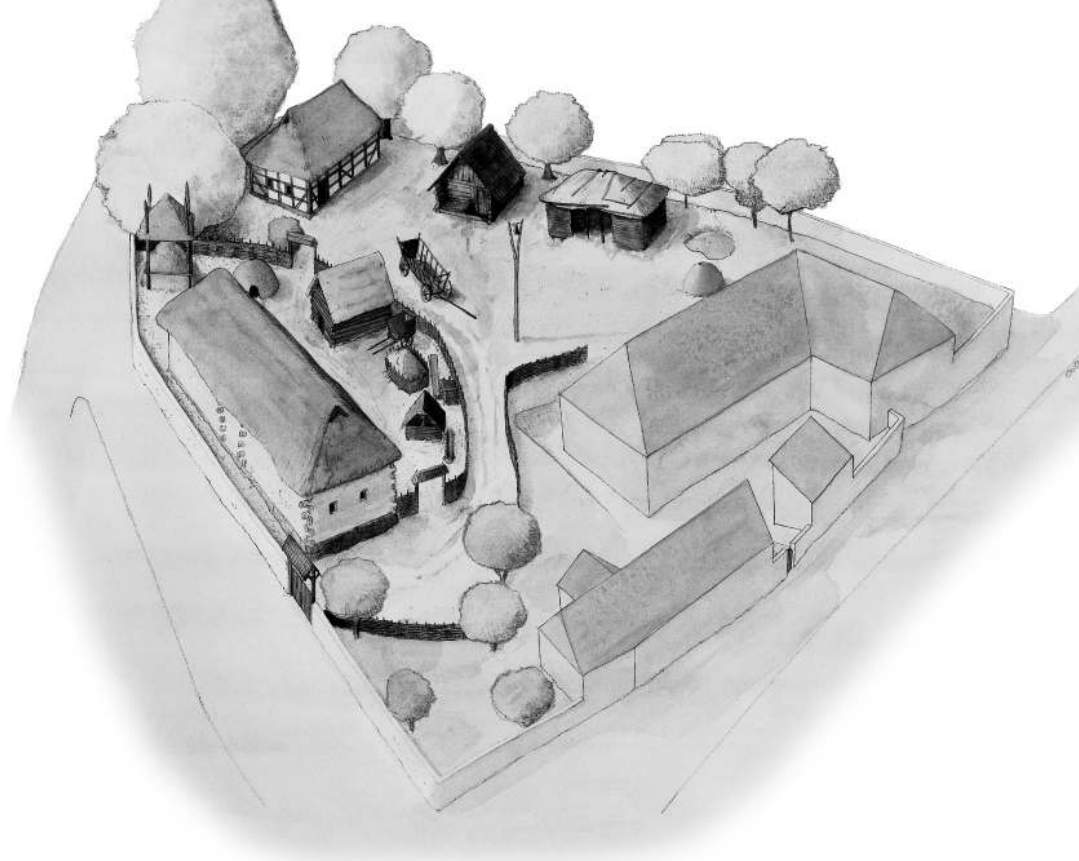

obr. 3 Výtvarné ztvárnění ideového záměru archeologického parku (kresba M. Ernée). ■

Archeologický park Liboc

Vznik a koncepce jednoho vzdělávacího projektu

Michal Bureš občanské sdružení Archaia

Pavel Vařeka Katedra archeologie ZČÚ v Plzni

1. Východiska a záměr parku

Archeologický park umístěný v jádru původně předměstské vsi Liboc, která si dodnes uchovála malebný venkovský ráz, založilo občanské sdružení Archaia v roce 1994 s podporou zejména Městské části Prahy 6, hlavního města Prahy, Ministerstva kultury ČR a dalších institucí. Sdružení Archaia vzniklo v roce 1991 a jeho posláním je vedle ochrany, záchrany a dokumentace archeologických a jiných historických památek i popularizace a prezentace archeologie a památkové péče veřejnosti.

Park zaujímá pozemek domu čp. 26 situovaný na návsi severovýchodně od empirového kostela sv. Fabiána a sv. Šebestiána, mezi ulicemi Libockou a V domcích.

V roce 1994 pozemek s nemovitostmi bezplatně zapůjčila Městská část Praha 6 občanskému sdružení Archaia na dobu 35 let za účelem vybudování archeologického vzdělávacího střediska s archeologickým parkem. Větší část parcely o rozloze cca 1500 m² zaujímá zahrada, kde byly postupně budovány jednotlivé části archeologického parku. Ve východní části se nacházela původní usedlost (**obr1:C1**), zahradní domek (**obr1:C2**) a nově vybudované sociální zařízení (**obr1:A1**).

Situování areálu parku v městské části na okraji Prahy poskytuje řadu výhod, zejména snadnou dostupnost městskou hromadnou dopravou, současně však limituje určité aktivity vzhledem k omezenému prostoru, bezpečnostním a hygienickým předpisům (např. určité druhy experimentální činnosti jako je rozsáhlejší pěstování plodin, chov zvířat nebo některé pyrotechnologické experimenty). Poloha parku mezi letohrádkem Hvězda s oborou na Bílé hoře a národní kulturní památkou Šárka nabízí zapojení parku do vycházkových tras po blízkých památkách.

Na počátku myšlenky zřízení Archeologického parku Liboc bylo naše přesvědčení, že bez cílené osvětové a vzdělávací činnosti nelze pěstovat péči o historické a kulturní dědictví minulosti. Hlavním záměrem Parku se tak stalo rozvíjení vědomí veřejnosti o významu archeologického dědictví nejen pro pochopení minulosti, ale též pro porozumění památkám jako hodnotám tvořícím nenahraditelnou součást dnešního prostředí. Konkrétním cílem parku bylo zpřístupnění výsledků archeologických výzkumů zejména pražských středověkých lokalit zajímavým a pro zájemce z řad laické veřejnosti přitažlivým a srozumitelným způsobem (Bureš 2002). Archeologické poznatky byly prezentovány prostřednictvím experimentů a rekonstrukcí zaměřených

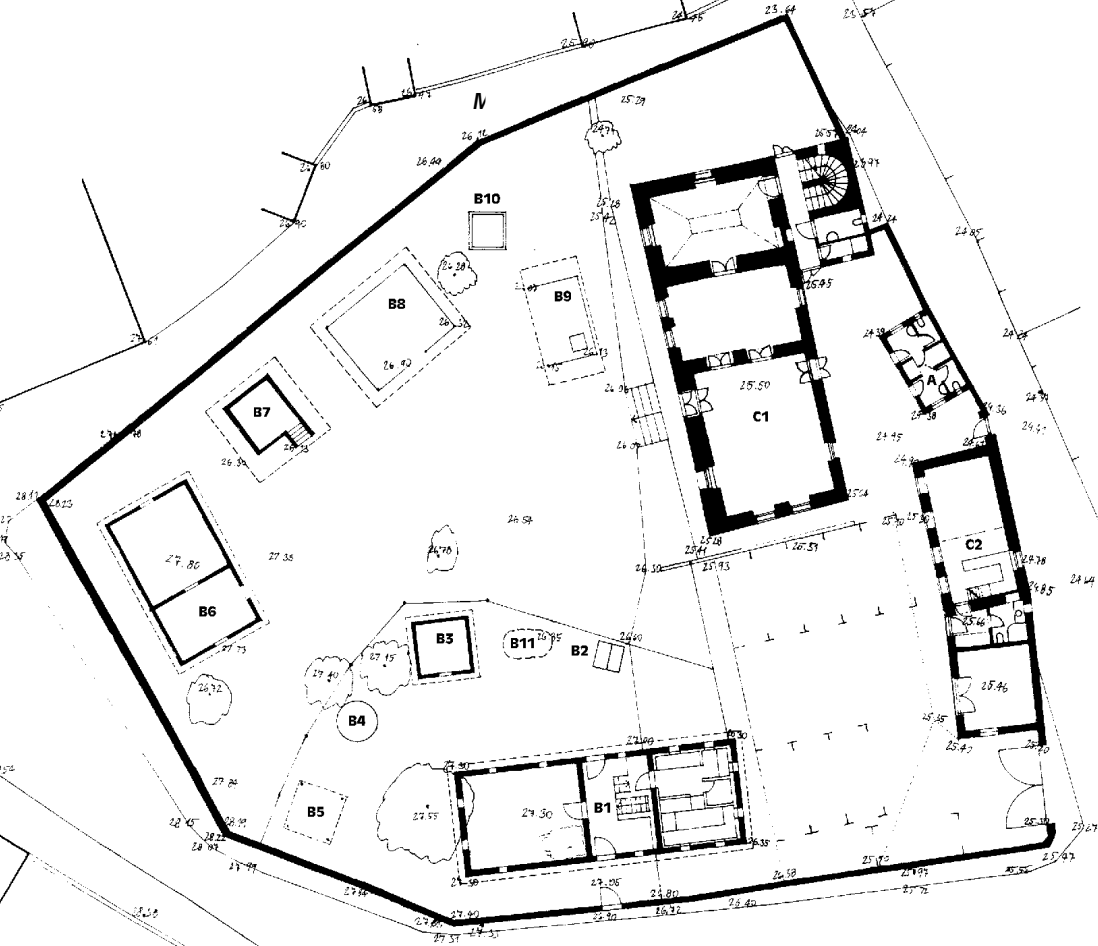
stavěné prostředí, zařízení, výrobní artefaktů. Návštěv-zapojení do staveb a rekonstrukčních vádění bylo zajiště-profesionálními ře-ně úzkým okruhem

a přátel archeologického parku. Návštěvníkům z řad široké veřejnosti park nabízel kromě tradiční prohlídky movitých a nemovitých artefaktů také vlastní prožitek rekonstruované minulosti prostřednictvím samostatného použití některých nástrojů a výrobních aktivit. K těmto účelům sloužily rozmanité workshopy, kurzy, letní školy a další programy, které nabízely návštěvníkům ucelené soubory činností se základními informacemi o archeologických pramenech k tématu. Při organizování programů byl kladen důraz na samostatnou činnost zúčastněných směřující k získání zážitků. Určujícím i limitujícím faktorem pro formulaci této koncepce byly i omezené prostorové podmínky parku.

...veřejnosti park nabízel kromě tradiční prohlídky movitých a nemovitých artefaktů také vlastní prožitek rekonstruované minulosti prostřednictvím samostatného použití některých nástrojů a výrobních aktivit.

na středověké za-vyrobní objekty a aktivity i repliky níci parku nebyli ních experimentů aktivit, jejich pro- no téměř výhradně meslníky a poměr-spolupracovníků

⁽¹⁾ Významnou měrou se o podporu radnice Prahy 6 myšlenky založení archeologického parku zasloužil tehdejší zastupitel archeolog PhDr. Michal Tryml.

Obr. 1 Celkový půdorys Archeologického parku Liboc podle projektové dokumentace. ■

Z výše uvedené koncepce vyplynulo i zaměření na děti a mládež, eventuálně na rodiče s dětmi. Důvodem bylo jednak to, že děti a mládež jsou mnohem otevřenější k novým podnětům a zkušenost z archeologického parku může přispět k utváření jejich vztahu k archeologii a kulturnímu dědictví minulosti bez ohledu na jejich budoucí, např. profesní zaměření. Praktickým důvodem pak byl ověřený předpoklad, že lidé v produktivním věku postrádají vzhledem k ekonomické realitě větší zájem o několikadenní kursy. Naprostá většina programů a pořadů tak byla zaměřena na výchovu a vzdělávání mládeže, volný čas dětí a mládeže, případně na aktivity pro rodiny s dětmi (**obr. 2**).

Ekonomická rozvaha projektu počítala s tím, že investiční výstavba bude jednorázově financována z vnějších zdrojů a investice budou nevratné. Po otevření parku veřejnosti a jeho plném zprovoznění měly být opravy, údržba i osobní náklady spojené s provozem parku pokryty vstupným a účastnickými poplatky programů a příjmy z provozu nebo pronájmu „středověkého“ hostince. Tím měla být zajištěna

Obr. 2 Skupina dětí v archeologickém parku. (foto archiv Archaia) ■

kontinuita provozu parku bez závislosti na dotacích. Financování dalšího rozvoje parku a inovace programů bylo plánováno z příjmů ze soustavného fundraisingu (dary) a z dotací z veřejných rozpočtů (granty).

2. Historie areálu

Součástí koncepčního řešení parku bylo využití historického potenciálu jak stávajících budov bývalé usedlosti, tak prostředí historického jádra Liboce, ve kterém se areál nachází. Trojúhelníková parcela v těsné blízkosti kostela sv. Fabiána a sv. Šebestiána je omezena trojicí starých komunikací a ohrazena cihlovou zdí. Stavení čp. 26 se nachází v pohledově exponované poloze a podílí se rozhodujícím způsobem na utváření rázu historické vsi. Jedná se o volně stojící chalupnické stavení, které později sloužilo jako zahradní dům obklopený zelinářskou zahradou.

Nejstarší psaná zmínka o dnešním domu čp. 26 pochází z roku 1728, kdy byla chalupa náležející Janu Remeškovi zmíněna jako jedna z 10 libockých usedlostí.⁽²⁾ Další zmínka pochází z roku 1767, kdy je jako její majitel uveden Jan Frýdlovský. Podle připojeného popisu stálo na parcele se zahradou jediné stavení obdélného půdorysu se světnicí a komorou v jedné a s chlévem a krámem ve druhé polovině.⁽³⁾ Podle Josefského katastru patřila chalupa čp. 26 Jakubu Šestákovi.⁽⁴⁾ Prameny k velké přestavbě domu uskutečněné v první polovině 19. století se nepodařilo dohledat. Na indikační skice Stablního katastru je již objekt zachycen v dnešním rozsahu, přestavba tedy musela proběhnout do roku 1842. Ve stavebním archivu úřadu MČ Praha 6 se nedochovala žádná plánová dokumentace k hlavnímu objektu, výjimku

tvoří návrh na přístavbu zahradnického domku (**obr. 1:C2**) v jihovýchodní části parcely z roku 1883. Hlavní obytné stavení (**obr. 1:C1**) pochází v jádru již z 18. století. Radikální přestavba z první poloviny 19. století dala objektu ráz venkovského stavení období klasicismu.⁽⁵⁾

Před 2. světovou válkou sloužila usedlost jako letní sídlo pražské patricijské rodiny. Z této doby pocházel dnes již zaniklý altán a kuželník. V poválečném období byly budovy využity jako ordinace, byty a provozovny. V období let 1989 – 1994 již byly zchátralé budovy prázdné a pozemek byl využíván místními zahrádkáři.

3. Projekt archeologického parku a jeho koncepce

Záměr parku se utvářel dlouhou dobu v letech 1994 – 1999. Úvahy a diskuse o celkové koncepci, účelu a náplni jednotlivých objektů ve sdružení Archaia byly v roce 1999 uzavřeny formulací projektu archeologického parku, který se spolu s architektonickou dokumentací stal podkladem pro stavební řízení (*Bureš 2000*).⁽⁶⁾

Podle projektu je areál členěn do dvou základních částí. S původní zástavbou pozemku se počítalo jako se zázemím archeologického parku a návštěvnickým centrem doplněným sociálním zařízením. V hlavní budově usedlosti (**obr. 1: C1**) měla být zřízena vstupní místnost s pokladnou, prodejnou literatury, replik a upomínkových předmětů, dále přednáškový sál a klubovna. V mansardě stylově rekonstruované usedlosti se plánovalo zřízení kanceláří pro pracovníky parku a sklad materiálu. Zahradnický domek (**obr. 1: C2**) se měl stát bytem správce a k němu měla být přistavěna dílna. Provozní část byla podle projektu oddělena od samotného archeologického parku vysokým proplétaným plotem, eventuálně zelení, tak aby dojem z pobytu v rekonstruovaném prostředí byl v rámci možností co nejméně narušován.

Vlastní archeologický park (**obr. 3**) byl rozdělen do dvou tematicky odlišných celků. První má návštěvníkům přiblížit možnou stavební podobu sídlištní jednotky pražské podhradní aglomerace 2. pol. 12. – 1. pol. 13. století. Projektovaný nadzemní dům rámové konstrukce se zapuštěnou komorou (**obr. 1: B6**) a již realizovaná zahloubená hospodářská stavba (**obr. 1: B7**) představují variantní rekonstrukce tzv. zemnic odkrytých v sídlištním komplexu u sv. Petra na Poříčí na Novém Městě pražském (*Bureš – Kašpar – Vařeka 1994; Bureš – Kašpar – Špaček – Vařeka 1997; 1998*). Tento areál

⁽²⁾ Státní ústřední archiv, I. oddělení, fond Nejvyšší purkrabství, Gruntovní kniha pro Liboc, Ruzyni a Veleslavín, založená 1744 (1728-1790), sign. NP 944.

⁽³⁾ Archiv hlavního města Prahy, Kniha pamětní vsi Liboce, založená r. 1767, sign. 4808

⁽⁴⁾ Státní ústřední archiv v Praze, I. odd., fond Josefský katastr, kniha č. 5510, z r. 1786.

⁽⁵⁾ Historickou rešerši zpracovala Mgr. Kateřina Hanzlíková. Za korekci citací pramenů autoři děkují Mgr. Janu Pařezovi, Ph.D.

⁽⁶⁾ Kromě autorů tohoto příspěvku se na přípravě koncepcí a tvorbě projektu parku podílela velkou měrou až do svého odchodu na mateřskou dovolenou PhDr. Štěpánka Jílková. Grafická podoba rekonstrukcí byla od počátku dílem Mgr. Michala Ernée, který se též v letech 1998 – 2000 podílel na programové náplni parku a realizaci některých experimentů. Jeho zásluhou byla též ediční činnost parku. Na interpretaci nálezových situací z výzkumu od kostela sv. Petra na Poříčí na Novém Městě pražském se spolupodílel též Mgr. Vojtěch Kašpar.

připomínající dobu, kdy se pražské raně středověké podhradí měnilo ve vrcholně středověké město, doplňuje výrobní okrsek na severní straně (**obr. 1: B9**) umožňující prezentovat celou řadu výrobních aktivit charakteristických pro předlokační i lokační sídliště městského rázu, archeologicky dokumentovaných na celé řadě pražských lokalit.

Druhá část navozuje představu rurálního prostředí pozdního středověku a připomíná tak, že Liboc tvořila až do novověku součást nejbližšího zemědělského zázemí Prahy. Trojdílný dům komorového typu (**obr. 1: B1**), pro jehož ideální rekonstrukci byly částečně využity relikty vesnické stavby ze sklonku středověku – časného novověku odkryté v Praze – Vysočanech a další poznatky z výzkumů vesnických sídel v Čechách a na Moravě (viz. níže), bude sloužit jako stylová hospoda. Prostor vesnické usedlosti vymezený pleteným plotem vyplní další rekonstruované objekty: špýchar (**obr. 1: B3**), oboroh (**obr. 1: B5**), chlebová pec (**obr. 1: B4**) a studna (**obr. 1: B2**).

4. Otázky a metody (re)konstrukce a experimentu v Archeologickém parku Liboc

K rekonstrukcím, konstrukcím a experimentu nebylo v projektu Archeologického parku Liboc přistupováno jednotně. Prioritou byla koncepce parku, různé objekty tak měly být realizovány odlišným způsobem, aby výsledek působil na návštěvníka jako organický celek. Některé stavby byly realizovány jako experiment, některé jako (re)konstrukce (srovnej *Reynolds 2001*, 158; *Tichý – Thér 2002*, 4),⁷⁾ některé jako ideální rekonstrukce. Kritériem pro rozhodování, jak objekty realizovat, byl na jedné straně zájem o návštěvnickou přitažlivost a na straně druhé pak odborné hledisko vycházející ze současného poznání. Dalším kritériem byla dostupnost podkladů k experimentům či (re)konstrukcím, které vycházely z vlastních terénních výzkumů sdružení Archaia. Experimentální konstrukce byly v těchto případech pokračováním empirického výzkumu, další fázi testování interpretačních modelů. Vybavení parku vzniklo rovněž zčásti experimentální cestou (stav, soustruh), z větší části však sestávalo z replik nástrojů a náčiní, v menší míře bylo využito i recentního etnografického materiálu (zemědělské náčiní, vybavení domácnosti; především dřevěné artefakty získané koupí nebo sběrem zejm. na Šumavě). Jedním z cílů této expozice pod širým nebem bylo nabídnout návštěvníkům variantní rekonstrukce archeologických pramenů, aby mohli při prohlídce sami hledat řešení (např. rekonstrukce tzv. zemnic). Bezprostřední zážitek z pobytu v rekonstruovaném historickém „zastaveném prostředí“ poskytuje zcela odlišný pohled na problematiku a umožňuje i laickému zájemci zvažovat např. výhody a nevýhody takto rekonstruovaného prostoru pro jednotlivé funkce stavby.

⁷⁾ P. J. Reynolds nazývá experimentální stavby tohoto druhu konstrukcemi, v povědomí české archeologie je však termín rekonstrukce natolik zažitý, že jsme použili termín (re)konstrukce zavedený redakcí tohoto sborníku i do jeho názvu.

5. Realizace

Hlavní stavební objekty archeologického parku byly realizovány (**B1, B7, B8, B9 – obr. 1**), nebo byl projekt zpracován do podoby detailní plánové dokumentace (**B6**).

Pokus o rekonstrukci dřevěné zástavby pražského podhradí na sklonku raně středověkého a počátku vrcholně středověkého období byl zaměřen na testování možností interpretace specifických objektů spojených s tímto obdobím - zahloubených staveb. Tento typ archeologických reliktů zástavby nacházíme v Čechách a na Moravě v nejstarších fázích vrcholně středověkých měst. Naše bádání tyto objekty, tzv. zemnice, tradičně považovalo za zahloubená obydlí (např. *Klápště - Muk 1988; Klápště – Richter – Velímský 1996; Klápště - Velímský 1975; 1977; 1978; Michna 1988; Richter 1963; Velímský 1989; 1991*) a teprve později se zvažovaly také další interpretační možnosti, zejm. jejich zapojení do nedochovaných nadzemních staveb (*Procházka 2000; Richter 1982, 46, 49 – 50; Richter 1988, 109; Vařeka 2002*). Na lokalitě u sv. Petra Na poříčí, která byla vybrána jako podklad pro experimentální rekonstrukce, představují zahloubené pravoúhlé objekty jediný typ archeologicky zachycených staveb (*Bureš – Kašpar – Vařeka 1994; Bureš – Kašpar – Špaček – Vařeka 1997*;

k absenci stop nadzem-
lze jednoznačně proká-
jky představují pouze
ti nedochovaných nad-
či zda se jedná o samo-
né stavby. Nadzem-
by rámové konstruk-
mohli na základě ana-
meckého prostředí te-

kládat (např. *Bedal 1990; Legant – Karau 1994; Lohrum 1992; Scheftel 1990*), se v půdních podmínkách dané lokality archeologicky téměř nemohou projevit. Navíc původní povrch ze sledovaného období byl porušen mladšími zásahy, které na zkoumané ploše zanechaly intenzivní sídelní aktivity živého městského organismu od pozdního středověku až do současnosti. Proto lze v tomto případě snadno zaměnit absenci empirické evidence za důkaz absence určitého druhu zástavby. Jeden zvolený objekt byl proto rekonstruován jako samostatná zahloubená stavba (**obr. 1: B7**), druhý jako zapuštěná komora rozsáhlejšího nadzemního domu (**obr. 1: B6**).

Bezprostřední zážitek z pobytu v rekonstruovaném historickém „zastavěném prostředí“ poskytuje zcela odlišný pohled na problematiku a umožňuje i laickému zájemci zvažovat např. výhody a nevýhody takto rekonstruovaného prostoru pro jednotlivé funkce stavby.

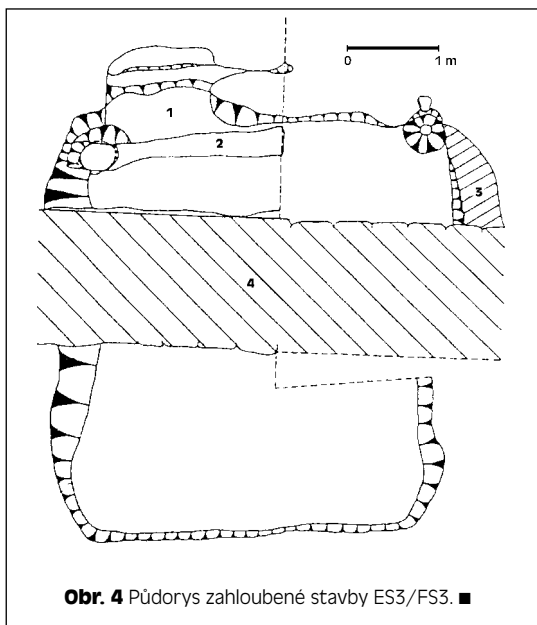
1998). Vzhledem
ní zástavby ne-
zat, zda tyto ob-
zahloubené čas-
zemních staveb
statné zahlouben-
ní dřevěné stave-
ce, které bychom
logii např. z ně-
oreticky předpo-

Jádro projektované vesnické usedlosti z pozdního středověku tvoří ideální rekonstrukce trojdílného domu roubené konstrukce s jizbou, síní a polopatrovou komorou (**obr. 1: B1**). Stavební rekonstrukce domu se opírá částečně o nálezy vesnických domů ze sklonku středověku z území Prahy, především však o různé druhy pramenů z celých Čech a Moravy (viz níže). Prostor vesnické usedlosti vymezený pleteným plotem doplní podle projektu další rekonstruované objekty: špýchar, oboroh, chlebová pec a studna s rumpálem (**obr. 1: B3, B5, B4, B2**).

5.1. Zahloubená stavba B7

Archeologická situace

Jako podklad pro rekonstrukci zahloubené stavby B7 byl zvolen objekt ES3/FS3 odkrytý v letech 1988 – 1992 při výzkumu sídlištního komplexu u sv. Petra Na poříčí ze druhé poloviny 12. – 13. století (Bureš – Kašpar – Vařeka 1994; Bureš – Kašpar – Špaček – Vařeka 1997; Bureš – Kašpar – Špaček – Vařeka 1998; Bureš – Kašpar – Vařeka 2000). Objekt se řadí k menším zahloubeným stavbám obdélného půdorysu, které jsou charakteristické pro 2. a 3. horizont osídlení lokality řazený rámcově do 1. polovina 13. století. Celkem bylo z uvedených horizontů odkryto 6 zahloubených staveb, které dosahovaly velikosti $2,4 \times 1,8$ až $3,2 \times 2,7$

metrů a hloubky 0,8 - 1,7 m, byly opatřeny šíjovými vstupy a v některých případech též kamennými plentami. Objekty se vzájemně neporušovaly a jejich vzdálenost činila minimálně 5 metrů. V žádné z těchto staveb nebyly nalezeny stopy otopného zařízení. Pro rekonstrukci objektu ES3/FS3 jsme zvolili interpretační možnost samostatné zahloubené stavby se skladovací nebo výrobní funkcí (současné nevylučujeme druhou, podle současného stavu poznání zřejmě pravděpodobnější možnost, že objekt představuje zapuštěnou komoru nedochované nadzemní stavby, která svou velikostí mohla zahloubenou část přesahovat).

Popis odkrytého objektu ES3/FS3

Objekt ES3/FS3 náleží horizontu 2. Stavba obdélného půdorysu se zaoblenými rohy o velikosti $3,2 \times 2,7$ m s delší osou sever - jih dosahovala hloubky 1 m pod úroveň podloží (obr. 4). Zlom stěn výkopu od povrchu byl ostrý, stěny hladké, svislé až téměř svislé, zlom od dna ostrý a dno ploché. V rozích západní stěny byly situovány sloupové jámy. Do zahloubené stavby se vstupovalo šíjí umístěnou v západní části severní stěny (obr.4: 1), která byla opatřena třemi stupni vyhloubenými v podloží (obr. 5). Při vstupu byl na dně stavby patrný otisk trámu (obr. 4:2), v jehož výplni byla nalezena řada železných hřebů vzdálených vzájemně 15 cm. Středem stavby od západu k východu procházela zeď novověkých koníren, která porušila

obr. 5 Vstupní šije zahloubené stavby ES3/FS3 po exkavaci. (foto archiv Archaia) ■

cca 30 % objektu (**obr.4:4**). Stavba nezanikla požárem a postrádáme proto nálezy zuhelnatělých dřevěných konstrukcí a hliněných omazů s otisky (vztah propáleného omazu s otisky **obr. 4:3** se samotnou stavbou se výzkumem nepodařilo prokázat). Konstrukce objektu byla zřejmě rozebrána a stavební jáma postupně zasypávána odpadem.

Rekonstrukce

Jediné konstrukční relikty představují sloupové jámy ve dvou rozích a negativ trámu ve dně stavební jámy při vstupu. Nelze však vyloučit umístění dalších mělkých jam v rozích jižní stěny, které odkryv nezachytil nebo nebyly rohové sloupky zasazeny pod úroveň podlahy. Pokud vycházíme z variantní interpretace objektu jako samostatné zahloubené stavby, považujeme na základě analogií z tradiční dřevěné architektury za nejpravděpodobnější konstrukční řešení drážkovou konstrukci stěn s vodorovnými konstrukčními prvky zasazenými do drážek ve svislých nosných kůlech. Otisk trámu u šíjového vstupu, který se napojoval na sloupovou jámu v severozápadním rohu stavby, naznačuje, že spodní trám výplně stěny mohl sloužit současně jako práh. Levou zárubeň (v pohledu z interiéru) tvořil nosný rohový sloup, pravá byla zřejmě začepována do spodního vodorovného prvku drážkové konstrukce. Nález hřebů situovaných v pravidelných odstupech 15 cm ve výplni žlabovitého otisku trámu může indikovat dřevěnou podlahu – uchycení konců prken podlahy k prahu. V případě takového řešení konstrukce podlahy můžeme předpokládat, že konce prken orientovaných kolmo na štitovou stěnu byly zasunuty mezi 1. a 2. vodorovný prvek výplně drážkových stěn a v prostoru vstupu mezi zárubněmi mohly být uchyceny hřeby k prahu. V interiéru předpokládáme uložení prkené podlahy na dřevěné polštáře.⁽⁸⁾ Stupně a strany šíjového vstupu byly velmi pravdě-

obr. 9 Repliky hřebíků použité v konstrukci střechy stavby B7. (foto archiv Archaia) ■

podobně zajištěny dřevěnou konstrukcí neboť měkké písčité podloží lokality by způsobilo brzké zborcení vstupu při intenzivním využívání (**obr.6**).

Rekonstrukce nadzemní části je zcela hypotetická. V případě interpretace objektu jako samostatné zahloubené stavby uvažujeme o usazení krovu zřejmě s hřebenovou vaznicí na nosné obvodové stěny drážkové konstrukce (**obr.7**). Střecha mohla přesahovat ve štítu nad vysunutou vstupní šíjí, kterou však mohla chránit také samostatná stříška (**obr. 8**).

Experimentální stavba

Experimentální stavba byla realizována v létě 1997. Na stavbu bylo použito převážně sukovité borové dřevo (vzhledem k mechanismu zániku postrádáme nálezy uhlíků pro zjištění použitého druhu dřeva), rákos na krytinu střechy, proutí k výpletu, mazanice k omazům a repliky hřebů čtverhranného průřezu vykovanych u kováře (**obr. 9**). Tesařské práce prováděli dva ukrajinští tesaři z Haliče zběhlí v tradičních konstrukčních technikách a jeden pomocník českého původu. K práci byly používány repliky asymetrických tesařských seker podle archeologických nálezů převážně z pozdního středověku. V konstrukci stavby byly použity kulatiny, ručně otesané půlkuláče a trámy způsobem asymet-dvojicí tesařů) a

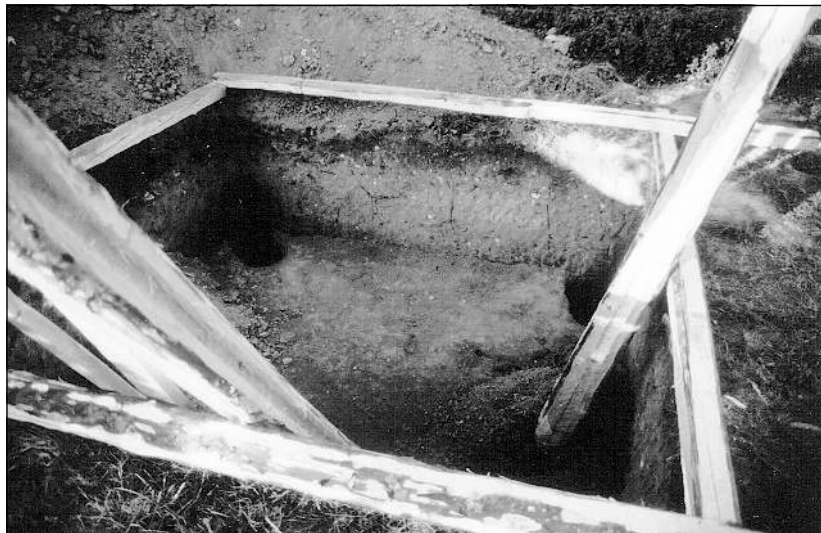
Stavební jáma v rozměrech odpovídající situaci. Nosné roopatrny drážkadlátem a sekerou a (**obr. 10**). Na dno kolmo na okapo-3 tesané trámové usazena podlaha

Výjimku oproti archeologické situace představuje sloup tvořící pravou zárubeň (při pohledu z interiéru), který byl ze statických důvodů zakotven pod úroveň terénu, zatímco u archeologizované stavby předpokládáme začepování pravé zárubně do spodního prvku výplně stěny zasazeného do drážek v rohových sloupech. Stejně tak vznikly další jamky v rozích jižní stěny. Do drážek v rohových sloupech a v pravé zárubni byly zasazeny vodorovně kladené půlkuláče orientované ztesanou stranou do interiéru s tzv. perem na koncích (**obr. 11**). Drážkovou konstrukcí byly zajištěny také boční stěny vstupní šíje, jejíž stupně byly vyloženy štípanými fošnami.

Na stavbu bylo použito převážně sukovité borové dřevo, rákos, proutí, mazanice a repliky hřebů čtverhranného průřezu vykovanych u kováře. Tesařské práce prováděli dva ukrajinští tesaři z Haliče zběhlí v tradičních konstrukčních technikách. K práci byly používány repliky asymetrických tesařských seker podle nálezů převážně z pozdního středověku.

(otesány tradičním rickými sekerami štípané fošny.

byla vyhloubena vidajících odkryté hové sloupy byly mi vysekanými usazeny do jamek stavební jámy byly ve stěny uloženy polštáře a na ně ze štípaných fošen.

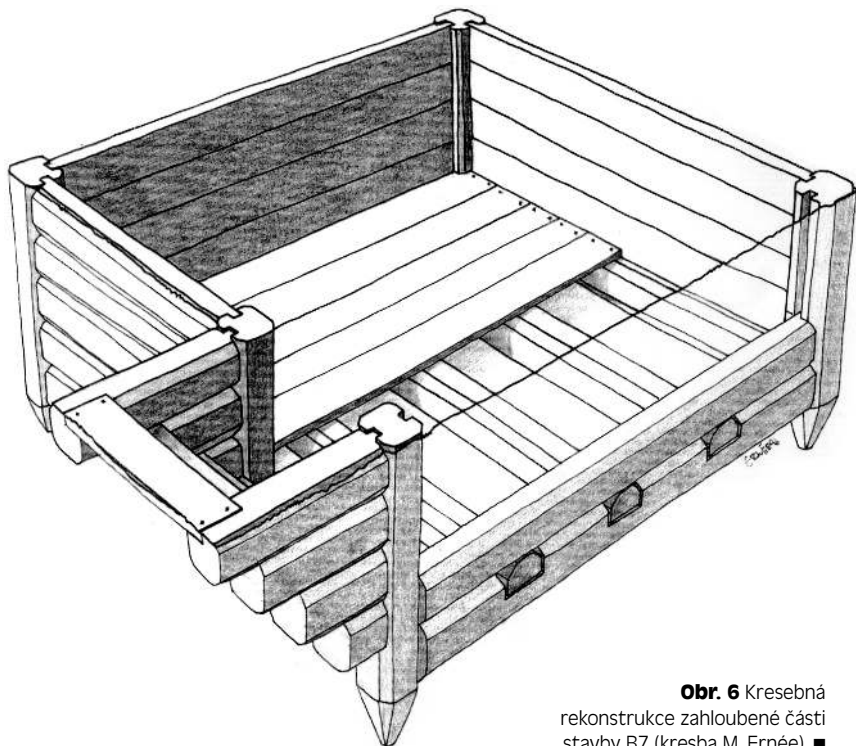

Obr. 10 Experimentální stavba objektu B7: stavební jáma s připravenými nosnými sloupy drážkové konstrukce a sloupovými jamami. ■

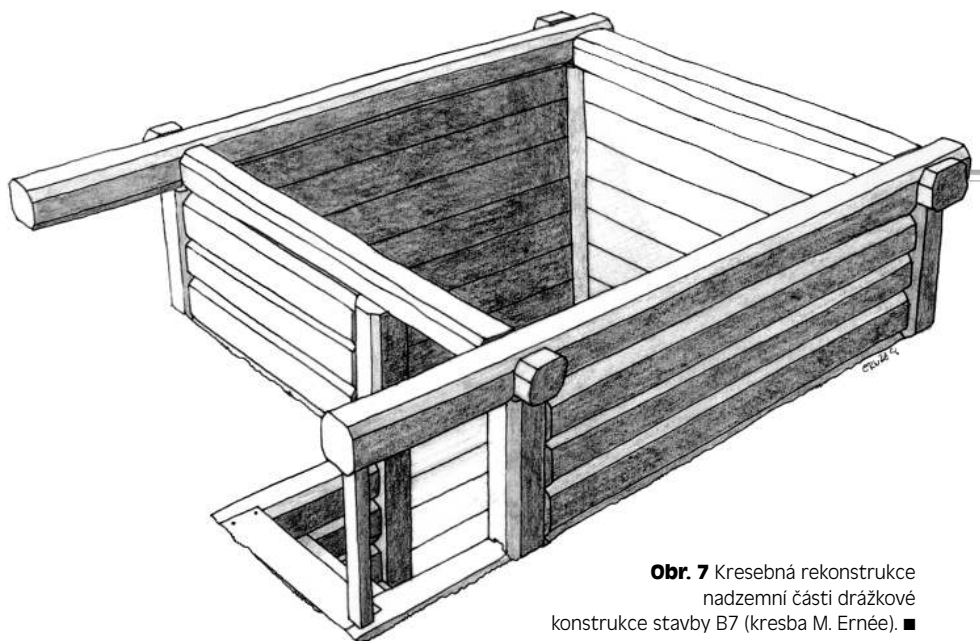

Obr. 11 Experimentální stavba objektu B7: drážková konstrukce v zahloubené části objektu. (obě foto archiv Archaia) ■

⁽⁸⁾ Tento konstrukční detail je doložen např. u dochovaných domů roubené konstrukce ve Švýcarsku, které byly dendrochronologicky datovány do sklonku 12. – 15. století. Vystupující prkna podlahy viditelná na vnější straně stěn byla uložena mezi věnce roubené konstrukce (Furrer 1998).

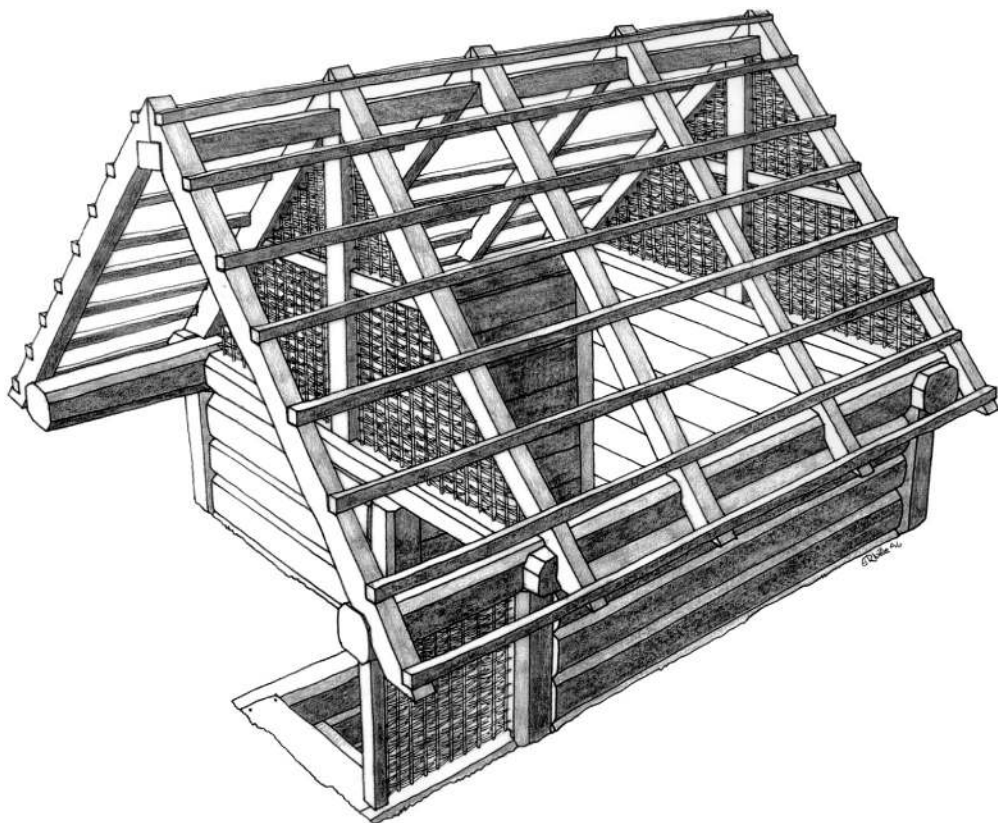

Obr. 6 Kresebná
rekonstrukce zahloubené části
stavby B7 (kresba M. Ernée). ■

Obr. 7 Kresebná rekonstrukce
nadzemní části drážkové
konstrukce stavby B7 (kresba M. Ernée). ■

Rohové sloupy byly svázány vaznými trámy a vaznicemi, které přesahovaly ve štítu až k okraji vstupní šije. Konstrukce při levé straně šije (při pohledu z interiéru) byla opatřena horizontálním výpletem proutím neseným svislými štípanými tyčemi. Stavbu uzavřel krov s hřebenovou vaznicí nesenou sloupky usazenými do vazných trámů štítových stěn. Na hřebenovou vaznici byly zavěšeny lemězy z tesaných trámků spojené ve vrcholu plátem a zapuštěné spodními konci do vaznic (**obr. 12**). Na lemězy byly hřeby upevněny tyče, které byly pošity došky z rákosu (**obr. 13**). Štíty byly horizontálně vypleny proutím (**obr. 14**) a omazány (**obr. 19**). Vnitřní část uzavírá povalový strop z kuláčů s omazem (**obr. 15**). Vstup byly opatřeny svlakovými dveřmi sesazenými ze 4 prken, které byly zajištěny jednoduchým dřevěným zámekem. Vnější nadzemní části stěn byly opatřeny mazanicovým omazem k jehož uchycení sloužily dřevěné količky (**obr. 16, 17, 18, 19**).

Obr. 8 Kresebná rekonstrukce nadzemní části stavby B7 včetně konstrukce krovu a štítových stěn (kresba M. Ernée). ■

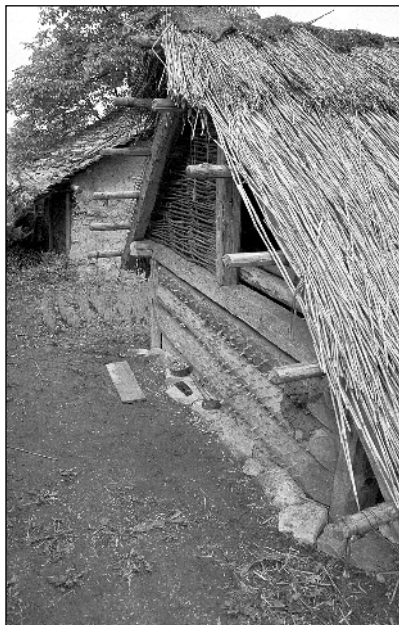
Obr. 12 Experimentální stavba objektu B7: hrubá stavba s krovem. (foto na této dvojstránce archiv Archaia) ■

Obr. 18 Experimentální stavba objektu B7: ruční nanášení mazanice na stěnu. ■

Obr. 17 Experimentální stavba objektu B7: detail stěny připravené k omazu. ■

Obr. 16 Experimentální stavba objektu B7: příprava zadní strany objektu k omazu. ■

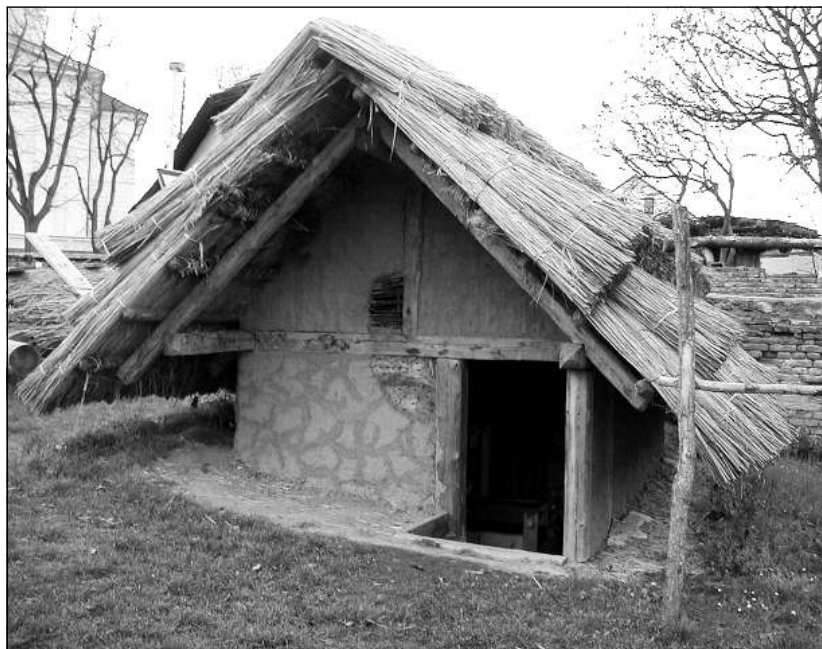
obr. 13 Experimentální stavba objektu B7 před dokončením. ■

obr. 15 Experimentální stavba objektu B7: průhled na povalový strop s omazem. ■

Obr. 14 Experimentální stavba objektu B7: dokončená stavba před omazáním. ■

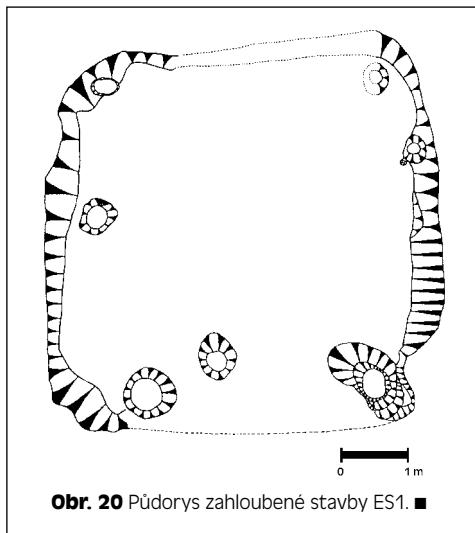

Obr. 19 Dokončená experimentální stavba objektu B7. (foto na stránce archiv Archaia) ■

5.2. Nadzemní dům se zapuštěnou komorou B6

Archeologická situace

Dům se zapuštěnou komorou je rekonstruován na základě zahloubené stavby ES1 odkryté archeologickým výzkumem sídelního areálu u kostela sv. Petra na Poříčí, která náleží prvnímu sídelnímu horizontu z 2. poloviny 12. – 12./13. století (Bureš – Kašpar – Vařeka 1994; Bureš – Kašpar – Špaček - Vařeka 1997; Bureš – Kašpar – Špaček – Vařeka 1998; Bureš – Kašpar – Vařeka 2000). Pět staveb nejstaršího horizontu orientovaných podle světových stran bylo čtvercového půdorysu o ploše 20 – 36 m², dosahovaly hloubky až 2 m, postrádaly vstupní šíje a doklady otopných zařízení. Stavby situované v pravidelných vzdálenostech 10 až 15 m vytvářely řadu orientovanou sever – jih. V blízkosti staveb, které zřejmě představují jádra zástavby předpokládaných parcel, se objevují sídlištní jámy, ale také kvalitní valounová dlažba situovaná ve střední části prostoru mezi jednotlivými stavbami. Tyto objekty interpretujeme výlučně jako zapuštěné části nedochovaných nadzemních staveb dřevěné, zřejmě rámové konstrukce, jejichž velikost mohla přesahovat rozsah zahloubených částí (srov. Vařeka 2002).

Obr. 20 Půdorys zahloubené stavby ES1. ■

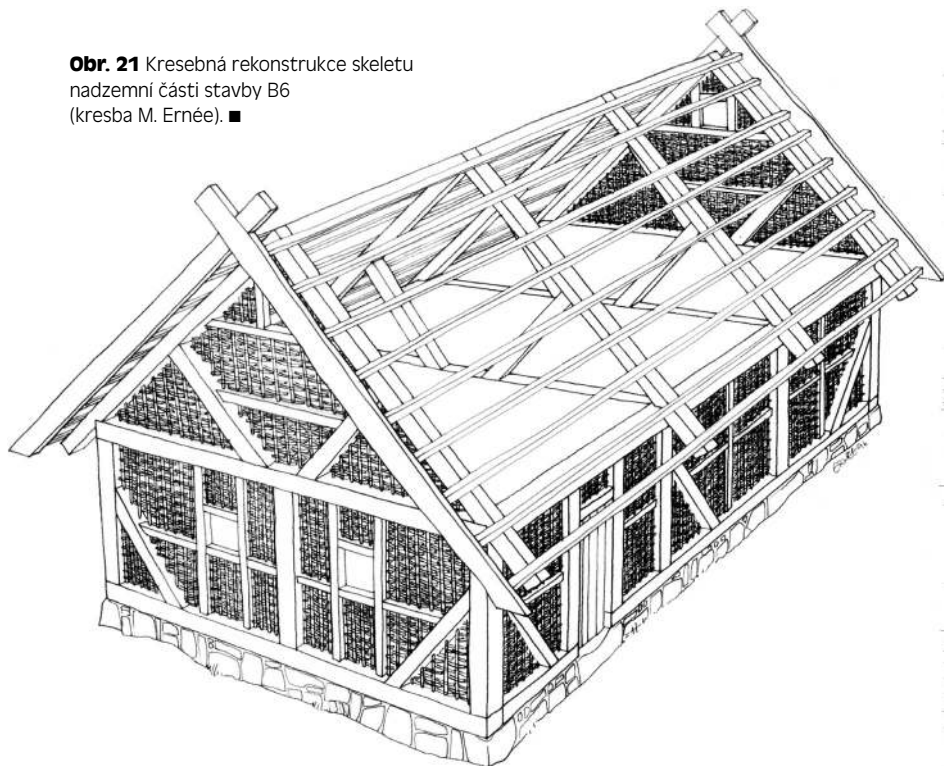
Popis objektu podle archeologického výzkumu

Zahloubená stavba ES1 byla prozkoumána v letech 1988 – 1990. V objektu čtvercového půdorysu o délce stran 6 m bylo zjištěno šest mohutných sloupových jam po obvodu (dvě v rozích a jedna uprostřed protilehlých stran). Na jižní straně byly sloupové jámy patrně zdvojeny (obr. 20). Průměr sloupových jam se pohybuje kolem 0,5 m. Objekt byl zahlouben do půdního typu a spodní část se dnem zasahovala do podložního šterkopísku. Hloubka objektu kolísala mezi 1,4 - 1,5 m. Dno bylo pravidelné, rovné bez stop úprav. Téměř svislé stěny rovněž nevykazují stopy konstrukce (např. výdřevy).

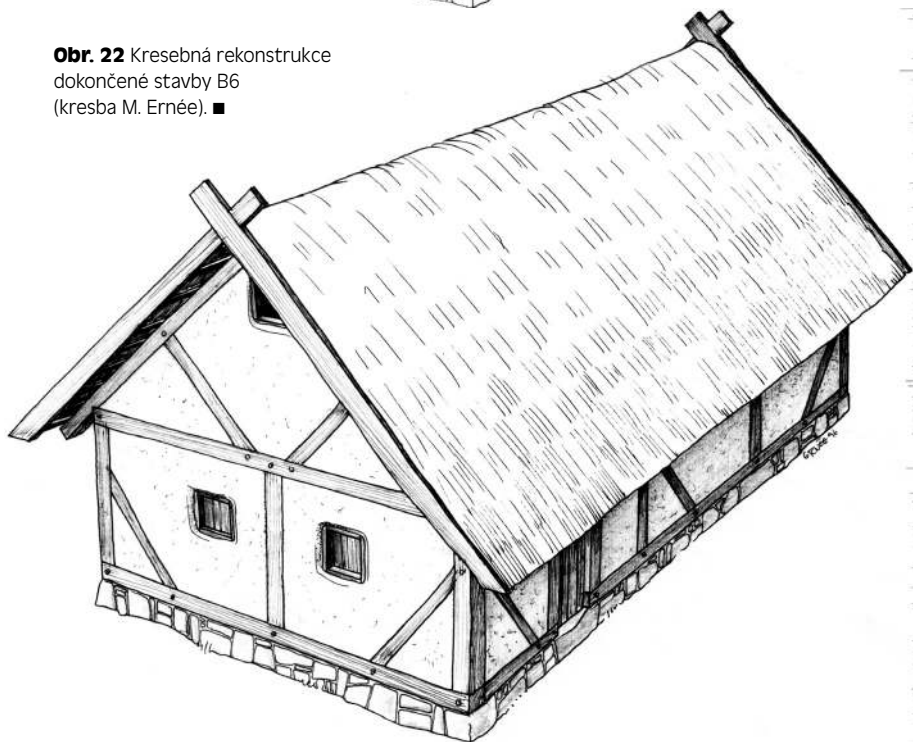
Rekonstrukce

Objekt B 6 archeologického parku nebyl jako jediný z hlavních staveb parku stavebně ani rozpracován a doposud tak zůstalo jen u kresebné rekonstrukce.

Obr. 21 Kresebná rekonstrukce skeletu nadzemní části stavby B6 (kresba M. Ernée). ■

Obr. 22 Kresebná rekonstrukce dokončené stavby B6 (kresba M. Ernée). ■

Konstrukční řešení rekonstrukce vychází z nálezů mohutných sloupových jam v interiéru zapuštěné stavby, které představují relikt sloupové konstrukce značných statických parametrů. Otázkou zůstává zapojení sloupového skeletu do konstrukce předpokládané nadzemní části, která vzhledem k absenci stop v podloží okolo zapuštěné části byla zřejmě rámová. Interpretační možnosti prezentované na kresebné rekonstrukci je dvojprostorové řešení nadzemní stavby se vstupním dílem a zadní částí situovanou nad zapuštěnou komorou, která sloužila jako plochostropá chladná skladovací prostora (**obr. 21 a 22**). Na základě nejnovějších poznatků o zahlobených stavbách 12. – 13. století v Čechách však nelze vyloučit změnu navržené rekonstrukce (zejm. možnost patrového řešení objektu).

1.3. Trojdílný komorový dům B1

Ideální rekonstrukce vesnického domu sklonku středověku

Rekonstrukce pozdně středověkého vesnického domu naplnila záměr vybudovat v druhé hlavní části archeologického parku zemědělskou usedlost připomínající dnes již zaniklé vesnické prostředí, které tvořilo donedávna větší část areálu současného velkoměsta. Jako jádro usedlosti byla zvolena typická stavba vesnického prostředí sklonku středověku na našem území – roubený dům trojdílného půdorysu s jizbou, síní a komorou. Založit rekonstrukci na základě vlastních výzkumů společnosti Archaia v Praze bylo možno jen z malé části (zejm. výzkumy v Praze – Vysočanech, Bureš – Hanzlíková – Pischnothová – Vařeka 2002). Proto jsme zvolili ideální rekonstrukci na základě současného poznání pozdního středověku Moravě, které vycházejí ze čtyř druhů pramen-
**Ke sledovanému účelu byla zvolena ideální rekonstrukce vycházející ze čtyř druhů pramen-
ných svědectví, které skládají hypotetickou představu o podobě vesnického domu 15. století v zázemí Prahy.**
nických výzkumů, dochovaných archaistaveb. Významným byl záměr využít ves-
stylovou hospodu, která v budoucnosti poskytne prostředky k pokrytí části nákladů parku. Vzhledem k tomuto specifickému účelu musela stavba v celé řadě ohledů splňovat dnešní náročné stavební, bezpečnostní a hygienické normy. Koncepce a konstrukce stavby tak doznala množství kompromisních nebo z odborného hlediska nesprávných řešení, která jsou však z větší části pohledově oddělena a v informačních materiálech, jenž budou umístěny v objektu, vysvětlena.

Archeologické výzkumy na území vesnických jader připojených ve 20. století k Praze poskytují dosud velmi fragmentární informace o podobě vesnického domu z pozdního středověku (např. Huml 1982). Rozsáhlejší soubory dat poskytly nové předstihové odkryvy společnosti Archaia v Praze – Vysočanech (Bureš – Hanzlíková – Pischnothová – Vařeka 2002) a v Praze – Záběhlicích (Erné 2002). Ke sledovanému účelu byla zvolena ideální rekonstrukce vycházející ze čtyř druhů pramen-
ných svědectví, které skládají hypotetickou představu o podobě vesnického domu 15. století v zázemí Prahy. Archeologické prameny poskytují především informace

o půdorysném uspořádání vesnického domu a jeho velikosti, konstrukci (relikty kamenných konstrukcí – zdí a podezdívek, nepřímé doklady dřevěných konstrukcí, např. otisky v mazanici), konstrukčních detailech (např. vstupní otvory) a vybavení (otopné zařízení a nálezy movitých artefaktů; srov. např. *Belcredi 1986; 1987; 1997; Klápsťe - Smetánka 1982; Krajíc 1983; 1987; Měchurová 1997; Militký - Vařeka 1997; Nekuda, V. 1975; 1982; 1984; Nekuda, R. 1995; Nekuda - Nekuda 1997; Smetánka 1988; 1994; Vařeka 1994*). Poznání nadzemních částí umožňují unikátně dochované vesnic-

– 17. století umožňovat zejm. stěny povalový strop, veokenních a dveřjizby a její nemovi-
Anderle - Ježek brada 1986; 1987; Škabrada - Dostál mace ostavebnípo-
logické prameny z
tradici roubeného
(Blomkvist 1956;
- Vařeka 1983;
1980; Štěpán - Va-
1980). Svědectví o

Archeologické prameny poskytují informace o půdorysném uspořádání vesnického domu a jeho velikosti, konstrukci a vybavení. Poznání nadzemních částí umožňují unikátně dochované vesnické domy z konce 15. – 17. století umožňující rekonstruovat stěny roubené z kuláčů, povalový strop, velikost a uspořádání okenních a dveřních otvorů, výšku jizby a její nemovité vybavení. Další informace nabízejí etnologické prameny z oblastí s archaickou tradicí roubeného vesnického domu.

ké domy z konce 15. ňující rekonstru-
roubené z kuláčů,
likost a uspořádání
ních otvorů, výšku
té vybavení (např.
– *Zavřel 2000; Ška-*
1988 – 1991; 1999;
1984). Další infor-
době nabízejí etno-
oblastí s archaickou
vesnického domu
Frolec 1974; Frolec
Langer 1997; Mencl
řeka 1991; Tloczek
archaické funkční

strukturu trojdílného domu a jeho vybavení přinášejí kromě recentních etnologických analogií také psané prameny z časného novověku (např. *Petráňová - Vařeka 1987; Vařeka - Petráňová - Plessingerová 1988*).

Rekonstrukce

Trojdílný dům obdélného půdorysu o velikosti 15,2 × 5,3 m je tvořen jizbou, síní a dvojicí komor – horní a dolní (výška hřebenu střechy činí 7,37 m). Situování domu ve svahu umožnilo zapuštění spodní komory a značně výšce jizby odpovídá polopatrové řešení komory horní. Jako konstrukci stavby jsme zvolili roubení z kuláčů, které je doloženo jako základní druh konstrukce vesnických staveb jak v archeologických pramenech, tak i v dochované archaické vesnické architektuře. Druh materiálu – smrkové dřevo neodpovídá archeologickým ani etnografickým zjištěním (doložena především jedle) a jeho využití zdůvodňujeme výlučně finanční dostupností. Roubení z kuláčů o tloušťce cca 0,3 m s prostým přeplátováním a vypuštěnými zhlavími se stopami kácení stromů sekerou vychází z archeologických i etnografických analogií. Kámen se uplatňuje v podezdívkách jizby a síně a ve spodní částečně zapuštěné komoře, která byla vyzděna celá včetně plent vstupní šije. Na severozápadním okraji Prahy nelze v pozdně středověké vesnici vyloučit celé zděné usedlosti, které byly na blízkém Slánsku doloženy archeologickými výzkumy (*Smetánka 1969; 1972*) i etnografickým výzkumem (*Vařeka 1973*). V našem případě jsme v konstrukci stěn domu zvolili kombinaci dřeva a kamene, která po doplnění hlíny v omazech

ukazuje návštěvníkům tři základní stavební materiály vesnice sledovaného období. Samostatné roubené bloky jizby a horní komory propojuje drážková konstrukce okapových stěn síně. Krovový krov vychází z předpokladu postupného nahrazování typologicky starších soustav s hřebenovou vaznicí (uplatněna u zahloubené stavby B7) vyspělejší soustavou krovovou v mladším středověku. Ze dvou možností doškové nebo šindelové krytiny jsme z praktických důvodů zvolili šindelovou (nepodařilo se zajistit ručně mláčenou žitnou slámu k výrobě došků), která v soudobém vesnickém prostředí jistě představovala nákladnější a prestižnější řešení. Jizba o výšce 3,5 m projektovaná s polodýmným provozem bude opatřena kamennou pecí s ohništěm v rohu vedle vstupu. Kromě dýmného otvoru bude odvod dýmu zajišťovat dýmník vyvedený do podstřeší. Ze síně vede šijový vstup do spodní komory a rampový vstup zajišťuje přístup do komory horní.

Obr. 24 Stavba trojdílného komorového domu B1: detail nárožní vazby roubené konstrukce s nepravidelně vypuštěnými zhlavími kuláčů. (foto archiv Archaia) ■

Praktické využití stavby pro stylovou hospodu si vynutilo celou řadu úprav. Pro veřejnost je určena jizba a síň, ovšem vizuální a prožitkovou autentičnost však musí doprovázet moderní bezpečnostní opatření a další standardy podle dnešních norem. Např. pod podlahou jizby je projektováno elektrické topení a instalováno zde bude také elektrické nouzové osvětlení. Kontroverzním problémem, zejm. vzhledem k nutnosti schválení projektu z hlediska požární bezpečnosti a protipožárních opatření při stavebním řízení, byl záměr otevřeného ohniště a pece v dřevěném interiéru jizby s dýmem stoupajícím ke stropu, částečně ovšem zachycovaným dýmníkem pletené konstrukce protipožárně zabezpečeným hliněným omazem. Řešením se stalo označení dýmníku jako „vzduchotechniky“ s vložkou z moderního materiálu, který je v podstřeší napojen na pohledově ukrytý systém skutečné vzduchotechniky. Do dolní komory je umístěno moderní sociální zařízení a do horní komory moderní kuchyně podle norem, která ovšem zůstane návštěvníkovi skrytá. Síň je v rozporu se svědectvím pramenů opatřena z provozních důvodů dvojicí protilehlých vstupů. Toto řešení bylo způsobeno nutností oddělit přístup do hospody pro dvě skupiny zákazníků, a to z ulice (zadní vstup do síně) a z archeologického parku (přední vstup ze dvora).

Stavba

Po srovnání terénu a vyhloubení zapuštěné části komory byly realizovány kamenné části stavby. Jako materiál pro stavbu podezdívek a spodní komory posloužila opuka tvořící místní podloží, která byla získána na okraji Prahy. Oproti archeologickým dokladům se vzhledem k dnešním statickým normám jako pojivo uplatnila vápenná malta. Zdivo muselo být navíc odizolováno a pod podlahu komory byly umístěny inženýrské sítě. Následovalo sroubení jizby a komory z neotesaných

Obr. 25 Stavba trojdílného komorového domu B1: vztyčování krokrového krovu. (foto archiv Archaia) ■

Obr. 23 Stavba trojdílného komorového domu B1: vpravo roubená jizba, vlevo spodní zděná a horní roubená komora. (foto archiv Archaia) ■

smrkových kmenů (**obr. 23**). Vazbu tvoří prosté přeplátování půlkruhového tvaru vytesané do spodního kuláče podle tvaru následujícího kmene. Stěny zajišťují před vybočením v důsledku svislých tlaků kromě přesahů zhlaví také jasanové kolíky ve vyvrtaných otvorech, které svazují vždy dva sousedící kuláče (**obr. 24**). Na kuláče kratších stran horních věnců byly usazeny vazné trámy, které nesou krokve krovu (**obr. 25**). Jizba a síň byla opatřena povalovým stropem ze smrkových kuláčů o průměru cca 0,2 m, který v jizbě podpirá hráněný střední průvlak (**obr. 26**). Na lišty krovu byly přibity ručně štípané šindele z jedlového dřeva. Pro připevnění šindele nebyl zvolen kovaný hřebík, jak předpokládal projekt, ale z důvodu trvanlivosti materiálu se použily poniklované hřebíky s roztepanými hlavičkami do tvaru „T“. Vstupy do síně, horní komory a jizby byly opatřeny tesanými zárubněmi a prahy tvoří spodní kuláče. Okenní otvory o světlosti výšku dvou kuláčů řazenými tesanými ky byly umístěny. Dvě okna prolamují stěnu (**obr. 27**) a ve umístěna tři okna s kým pyramidovitým (**obr. 28**). Horní sloužit odvodu dýmu, odpovídá výškou spodní hladině kouře v horní části jizby. Šterbinovým otvorům ve zděné spodní komoře budou odpovídat malé otvory v roubené horní jizbě tvořené prostým výřezem mezi sousedními kuláči. Interiér jizby doplní dřevěná podlaha, dvojice bidel, lavice podél stěn a stoly pro návštěvníky. Podlaha v síni bude z plochých kamenů. Spáry mezi kuláči vyplněné travním mechem budou v interiéru vymazány mazanicí a celé dřevěné stěny budou pak zvenku opatřeny silným omazem. Silná vrstva mazanice překryje také povalový strop v podstřeší.

Ze dvou možností doškové nebo šindelové krytiny jsme z praktických důvodů zvolili šindelovou (nepodařilo se zajistit ručně mlácenou žitnou slámu k výrobě došků), která v soudobém vesnickém prostředí jistě představovala nákladnější a prestižnější řešení.

0,5 × 0,5 m na s ostěními tvořícími v jizbě. dvorní okapovou štítové stěně jsou charakteristické uspořádáním otvoru, který bude

6. Provoz a programy parku

V roce 2000 byl v Archeologickém parku Liboc zahájen zkušební provoz a v tomto roce se programů parku zúčastnilo na 1300 návštěvníků (*Bureš 2001*). Po dobu zkušebního provozu v rozmezí let 2000 – 2003 nalezli návštěvníci v archeologickém parku tkalcovskou dílnu z první poloviny 13. století s funkční replikou středověkého horizontálního tkalcovského stavu a sprádacího kola situovanou v zahřebené stavbě (**obr. 29, 1: B7**), keramickou dílnu s replikou pozdně středověkého rychle rotujícího hrnčířského kruhu (tzv. šprušláku, **obr. 30**) a s dvěma funkčními rekonstrukcemi keramických pecí pod jednoduchým přístřeškem sloupové konstrukce z dubového dřeva překrytý krátkými dranicemi (**obr. 31, 1: B9**), dřevoobráběcí dílnu (**obr. 1: B8**) s rekonstruovaným středověkým šlapacím soustruhem umístěnou v objektu pletené konstrukce omazané hlinou. Areálu parku dominuje hrubá stavba trojdílného domu zemědělské usedlosti se šindelovou střechou. V exteriéru je též umístěn vertikální tkalcovský stav.

Obr. 26 Stavba trojdílného komorového domu B1: interiér jizby s pyramidovitě uspořádanými okenními otvory ve štítové stěně. (foto archiv Archaia) ■

Obr. 27 Stavba trojdílného komorového domu B1: pohled z areálu parku na dokončenou hrubou stavbu se šindelovou střechou. (foto archiv Archaia) ■

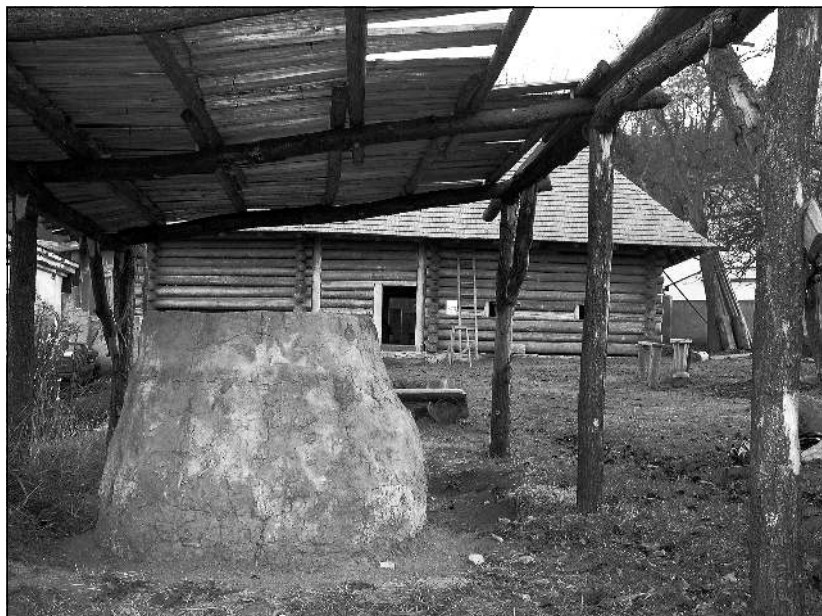
Obr. 28 Stavba trojdielného komorového domu B1: pohled na štítovou a dvorní okapovou stěnu dokončené hrubé stavby. (foto archiv Archaia) ■

Obr. 30 Replika pozdně středověkého rychle rotujícího hrnčířského kruhu (tzv. šprušláku). (foto archiv Archaia) ■

Obr. 29 Stavba B7 vybavená funkční replikou tkalcovského stavu. (foto archiv Archaia) ■

Obr. 31 Hrnčířská dílna pod jednoduchým přístřeškem sloupové konstrukce. (foto archiv Archaia) ■

Obr. 32 Příklad repliky sekery používané v archeologickém parku. (foto archiv Archaia) ■

Obr. 34 Rozkládací model stavby B7. (foto archiv Archaia) ■

Součástí parku nejsou jen nemovité rekonstrukce, ale v programech byla používána celá řada replik archeologických nálezů. Jedná se zejména o repliky pracovních nástrojů: seker (např. **obr. 32**), tesel, dlát a dalšího tesařského i jiného náčiní. K celé řadě simulačních, experimentálních i zážitkových programů se využívali repliky archeologických nálezů. Jednalo se o pravěké a středověké keramické nádoby (**obr. 33**), pravěké šperky, či drobné užitkové předměty z různých období (závaží, hračky apod.). Některé z replik archeologických nálezů si návštěvník Parku mohl i zakoupit jako učební pomůcku nebo suvenýr. Pro názornou demonstraci je Park vybaven celou řadou informačních tabulí zaměřených na jednotlivé aktivity, ale také dřevěným rozkládacím modelem zahloubené stavby z 1. poloviny 13. století, do níž je v parku umístěna tkalcovská dílna (**obr. 34**). Model umožňuje simulovat archeologický výzkum relikvů pozůstatků stavby a následně demonstrovat postup rekonstrukce stavby na základě archeologických dokladů.⁽⁹⁾

Obr. 33 Soubor replik pravěkých a středověkých nádob užívaných v parku k didaktickým účelům. (foto archiv Archaia) ■

V době zkušebního provozu parku byly zavedeny některé programy s

kterými původní koncepce nepočítala – programy simulační, ve kterých zejména děti a mládež simulují činnosti spojené s archeologickým výzkumem (preparace cvičného hrobu, kresebná dokumentace nálezové situace, práce s nálezy apod.).

V letech 1999 – 2000 vydal Archeologický park Liboc barevné informační publikace pro návštěvníky „Tesaři a truhláři ve středověku“, „Středověká keramika“, „Zahloubená stavba ze 13. století“ a „Archeologický park Liboc“.

Nové vedení občanského sdružení Archaia zvolené na sklonku roku 2001 ve svém převládajícím názoru nepovažovalo provoz a rozvoj Archeologického parku Liboc za svou prioritu, což vedlo v následujícím období k útlumu experimentálních a vzdělávacích aktivit. Od podzimu roku 2003 je archeologický park veřejnosti prakticky uzavřen a je využíván k občasným akcím soukromého rázu.

⁽⁹⁾ Autorem modelu je Mgr. Michal Ernée.

Prameny

Archiv hlavního města Prahy, Kniha pamětní vsi Liboce, založená r. 1767, sign. 4808.

Archiv odboru výstavby úřadu MČ Praha 6 – stavební spis k objektu čp. 26

Farní věstník libocký, 1908, č.2, s.4.

Státní ústřední archiv, I. odd., fond Tereziánský katastr, sign. Rakovnicko 2727, poddanská fassé z r. 1713, její okulární visitace z r. 1719. Tam citován i stav podle Berní ruly z r. 1654

Státní ústřední archiv v Praze, I. odd., fond Josefský katastr, kniha č. 5510, z r. 1786.

Státní ústřední archiv, I. oddělení, fond Nejvyšší purkrabství, Gruntovní kniha pro Liboc, Ruzyni a Veveslavín, založená 1744 (1728-1790), sign. NP 944.

Výběr z literatury

Poznámka: Kompletní použitá literatura je vzhledem k rozsahu uvedena na www.exrea.net, odkazy na citované práce však byly pro snadnější orientaci v textu ponechány.

Bureš, M 2002: Archeologický park Liboc, in: Augusta, P.- Beránek, B. – Tryml, M. – Zavřel, J. (eds.), Kniha o Praze 6. Praha, 84 – 86

Bureš, M. – Kašpar, V. – Vařeka, P. 2000: Nálezy skla z poslední etapy výzkumu sídlištního areálu u kostela sv. Petra na Novém Městě pražském – Glasfunde aus der letzten Forschungsphase der Siedlung bei der St. Peterskirche in der StraÙe na Pořiči in Prag, *Historické sklo* 2, 17 – 27.

Bureš, M. - Kašpar, V. - Špaček, L. - Vařeka, P. 1997: The 13th century pre – urban settlement complex near the St. Peter's church in Prague, In: *Urbanism in Medieval Europe*, Papers of the “Medieval Europe Brugge 1997” Conference, Volume 1, Brugge, 7 - 17.

Vařeka, P. 1994: Konstrukce středověkého vesnického domu v Čechách a na Moravě (10. - 15. století), *Český lid* 81, 184 - 200.

Vařeka, P. 2002: Zhloubené stavby v českých městech vrcholného středověku – zemnice nebo suterény nenalezených nadzemních domů, In: Neustupný, E. (ed.), *Archeologie nenalezaného*. Plzeň – Praha.